

**Особливості партійного будівництва
та передвиборчі тенденції
на Дніпропетровщині**

**Дніпровський центр
соціальних досліджень
2005**

Основні етапи розвитку партійної системи на Дніпропетровщині (1991-2005 рр.)

Для громадян України поступово стає зрозумілою істина, що головна умова існування стабільної демократії - це наявність сильних партій всередині громадянського суспільства. Наявність багатопартійної системи є ознакою повноцінної демократії. Саме багатопартійна система достатньо адекватно відображає різномунітність політичних інтересів. Здорова конкуренція між партіями слугує надійним заслоном встановленню владної монополії будь-якої з них.

Правову базу формування і розвитку політичних партій України було закладено Законом України "Про об'єднання громадян" від 16 червня 1992 року, на основі якого в Україні почала зароджуватися справжня багатопартійність. Саме в цьому Законі було сформульовано визначення поняття політичної партії як об'єднання громадян.

Процес створення політичної партії в Україні має дві основні складові: проведення установчого зібрання політичної партії (об'єднання однодумців, розробка програми і статуту, організаційні заходи) і реєстрація партії в Міністерстві юстиції (для обласного осередку - в обласному управлінні юстиції"). Ось чому в політологічних довідниках та наукових публікаціях зустрічаються деякі розбіжності щодо терміну існування тієї чи іншої політичної партії. Ми робимо спробу простежити динаміку формування багатопартійної системи в Дніпропетровській області за фактом отримання юридичного статусу, тобто легалізації.

Протягом 1993-1996 років в області було зареєстровано 15 партійних організацій (Народний Рух України, Ліберальна партія України, Конгрес Українських Націоналістів, Комуністична партія України, Українська Республіканська партія, Демократична партія України, Соціалістична партія України, Селянська партія України, Партія слов'янської єдності, Слов'янська партія, Християнсько-демократична партія України, Партія Національного Врятування

України, Міжрегіональний Блок Реформ, Державна Самостійність України, Народнo-демократична партія).

Однак розвиток партійної системи все ще стримувався існуванням мажоритарної системи виборів народних депутатів України. Потрібний був новий механізм активізації діяльності політичних партій, залучення їх до виконання владних функцій, переорієнтації свідомості громадян щодо оцінки ними не тих чи інших осіб, а політичних програм партій. Таким механізмом стало запровадження мажоритарно-пропорційної виборчої системи, закріпленої у Законі України "Про вибори народних депутатів України", прийнятому Верховною Радою у жовтні 1997 року. Згідно з цією системою, половина складу парламенту, тобто 225 народних депутатів, обиралася за списками політичних партій або виборчих блоків партій, а інша половина - в одномандатних виборчих округах.

Зміни виборчого законодавства сприяли в цілому активізації участі політичних партій у державотворчому процесі, а також процесу формуванню нових партій, посиленню їх політичної активності як основних суб'єктів виборчої системи.

Напередодні парламентських виборів 1998 року, які вперше відбулися за мажоритарно-пропорційною виборчою системою, політичні партії виявили досить високу організаційну активність. У жовтні 1997 — січні 1998 років в Дніпропетровській області було зареєстровано 12 нових партійних організацій, а саме: Партія Зелених України, Всеукраїнське об'єднання "Громада", Партія національно-економічного розвитку України, Соціал-демократична партія України (об'єднана), Партія Християнсько-народний союз, Соціал-демократична партія України, Всеукраїнська партія трудящих, Республіканська християнська партія, Партія економічного відродження, Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Партія мусульман України, Партія "Союз". До речі, дві з цих партій виникли саме на Дніпропетровщині. Це Партія комуністів (більшовиків) України (зареєстрована 18 червня 1997 року) та Всеукраїнське об'єднання "Громада" в її новому вигляді (зареєстрована 2 жовтня 1997 року).

На певний період саме "Громада" розглядалася як дніпропетровський феномен партійного будівництва. Політологи не змогли знайти місця для "Громади" ані "зліва", ані "справа", оскільки вона не вписувалася у класичну європейську схему. "Громада" була суто регіональним утворенням на чолі з харизматичним лідером Дніпропетровщини того часу - П.І. Лазаренком. Перемога "Громади", яка отримала на парламентських виборах 1998 року більше третини голосів в об-

ласті за партійними списками, половину мажоритарних місць і зберегла контроль за місцевими радами, багато в чому пояснювалася саме міцними позиціями лідера партії в області, його впливом на структури місцевих рад, великою фінансовою підтримкою з його боку.

Напередодні президентських виборів 1999 року ситуація в регіоні зазнала принципових змін, оскільки занепад "Громади" призвів до перерозподілу голосів її симпатиків між іншими партіями та кандидатами. Значна частина цієї міцної організації знов приєдналася до владних структур.

Під час виборів 1999 року політичні партії сформували два великих блоки. Регіональні організації 22-х партій об'єдналися біля "Злагоди" і створили міцне об'єднання на підтримку Л.Д. Кучми, яке суттєво вплинуло на хід передвиборчої кампанії. Більш ніж 15 регіональних організацій опозиційних партій створили об'єднання "За чесні вибори - 99". Воно також включилося до передвиборчої кампанії, проте його активність проявилася лише у критиці діючого Президента. Про єдиного кандидата тут не могло бути й мови, тому що дуже різномірні сили об'єдналися в рамках однієї організації: крім лівих партій - ще й УРП, КУН, костенківський Рух, Соціал-демократичний союз і т.д. Опозиційні партії змогли лише домовитися про координацію своєї діяльності для виявлення порушень в ході виборчого процесу (Днепр вечерний. - 13 октябрю 1999 г.).

Висуванці політичних партій отримали в Дніпропетровській області в першому турі голосування такі результати: П.М. Симоненко (КПУ) - 28,9%, О.О. Мороз (СПУ) - 10,03%, Н.М. Вітренко (ПСПУ) - 9,82%, Є.К. Марчук (виборчий блок партій "Наш Президент - Є. Марчук") - 2,12%, представники НРУ Ю.І. Костенко та Г.Й. Удовенко разом отримали 2,5% голосів, інші представники партій отримали менше ніж 0,5%.

В цілому більшість досліджень підтвердили той факт, що партії не зіграли великої ролі у передвиборчій кампанії. Головними причинами дослідники називали, по-перше, розколотість лівого електорату. Це виявилось, зокрема, в організаційному розколі: штаби лівих кандидатів практично не мали ніякої взаємодії (Днепровская правда. - 28 августа 1999 г.). Друга причина полягала у слабкій політичній структурованості суспільства. За даними усіх соціологічних опитувань, виборці орієнтувалися переважно на особистості кандидатів у президенти, а не на їх ідеологічне забарвлення.

Протягом 1999-2000 років на Дніпропетровщині було зареєстровано більше 20 обласних осередків партійних організацій: Всеукраїнська Чорнобильська народна партія "За добробут та соціальний захист народу", Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина", Жіноча народна партія (об'єднана), Ліберальна партія України (оновлена), Молодіжна партія України, Народно-демократичне об'єднання "Україна", Всеукраїнське об'єднання лівих "Справедливість", Партія "Демократичний союз", Партія "Прагматичний вибір", Партія промисловців і підприємців України, Партія реабілітації тяжкохворих України, Партія "Реформи і порядок", Партія "Соціал-демократичний союз", Партія соціального захисту, Політична партія "Молода Україна", Політична партія "Трудова Україна", Політична партія "Яблуко", Трудова партія України, Українська народна партія "Собор", Українська селянська демократична партія, Українська соціал-демократична партія, Українських Народний Рух. Такому бурхливому зростанню партійних структур сприяли спрощена процедура реєстрації та лібералізація законодавства.

Голова Дніпропетровської обласної ради Е.В. Дубінін, аналізуючи стан партійного будівництва в регіоні, відмічав: "Кількість партій вже зараз можна безболісно скоротити в 3-4 рази, аби партія мала в кожній області не менше 10 тисяч членів, а при необхідності -розробити і механізми бюджетної підтримки партій. Отже, все, що спрямоване на консолідацію суспільства, об'єднання політичних сил, повинно стимулюватися і підтримуватися" (Зоря. — 3 лютого 2001 р.). Незважаючи на велику кількість регіональних партійних організацій, в області на той час налічувалося лише близько 200 тис. осіб, які входили до складу різних політичних партій..

У середині березня 2001 року Дніпровський центр соціальних досліджень провів експертне опитування на тему: "Механізми взаємодії влади та громадськості". Метою цього дослідження було виявлення ефективності взаємодії інститутів державної влади з громадськістю на регіональному рівні (Механизмы взаимодействия власти и общественности. Бюллетень ДЦСИ. - Днепропетровск: Пирамида, 2001 г.).

Сучасні українські партії та громадські організації, за думкою експертів, не були на той час інститутом, який мав можливість ефективного впливу на органи влади. Тільки 11 % опитаних вважали партії здатними впливати на владу при прийнятті рішень на загальнодержавному рівні, а на регіональному - тільки 4% експертів. В цілому, експерти оцінювали ступень впливу партій на владу як "недостатньо ви-

сокий" (на загальнодержавному рівні -67%, в регіоні - 39%), а 20% вважали, що партії зовсім не впливають на владу в державі. 57 % висловилися за те, що партії не мають ніякого впливу в регіоні. Подібну оцінку експерти дали і діяльності громадських організацій.

Низька оцінка ролі партій та громадських організацій в розвитку політичного процесу отримала своє відображення та підтвердження у визначенні найкращої для України виборчої системи. Половина експертів висловилися за збереження існуючої змішаної виборчої системи, тільки третина (36%) згодна на пропорційну систему, а 4% виявилися прихильниками мажоритарної системи (10% вважають, що це питання не суттєве).

При оцінці активності місцевих відділень політичних партій експерти віддали перевагу лівим партіям: КПУ - 20% і СПУ - 9%. Партії центристської орієнтації зайняли друге місце: НДП - 16% і СДПУ(о) - 10%, НРУ - 9% і УНР - 7%. Інші партії отримали від 0 до 4%.

Приблизно так само експерти оцінили й зусилля партій щодо вирішення регіональних проблем: НДП - 14%, КПУ - 13%, НРУ -12%, СДПУ(о) - 7%, СПУ - 6%, УНР - 5%. Інших було визнано пасивними спостерігачами — вони набрали від 0 до 3%.

За оцінками експертів, центристські партії лідирували у співробітництві з місцевими органами влади. Пріоритети склалися таким чином: НДП - 25%, СДПУ(о) - 15%, "Трудова Україна" - 7%. Трохи поступаються праві - НРУ - 11%, а інші знов залишилися сторонніми спостерігачами.

Найбільш впливовими та активними, як бачимо, виявилися НДП, СДПУ(о), КПУ, СПУ, НРУ і УНР. А інші декілька десятків партосередків не мали ваги навіть в очах експертів.

Як відомо, кількість не гарантує якість. Тобто, потрібно відокремлювати один від одного такі поняття як багатопартійність та партійна система, тому що вони не є тотожними. Сама наявність численних партій є необхідною, але недостатньою умовою утворення і функціонування партійної системи. За існуючими визначеннями, багатопартійність - це кількість, характер і взаємовідносини у країні партій, а також умови їх діяльності. Партійна ж система виникає за умов певної соціальної стратифікації суспільства, при чіткому регулюванні політичного життя, існуванні громадянського суспільства, коли сукупність партій здатна легітимно забезпечити власну реальну участь у керівництві державними справами (участь у формуванні уряду, в законодавчих та виконавчих органах влади, вплив на діяльність уряду та держа-

вні органи, на прийняття ними рішень). Виходячи з цього, політичні партії в Україні ще не склали партійно-політичної системи суспільства. Власне, самі політичні партії не є внутрішньо структурованими. Про це свідчать дані, наведені в інформаційно-довідковому виданні Центральної виборчої комісії "Політичні партії в Україні", презентація якого відбулася 23 травня 2001 року. Зокрема, з 52 осередків політичних партій, зареєстрованих обласним управлінням юстиції станом на 01. 01. 2001 р., тільки одна політична партія - СДПУ(о) - мала легалізовані місцеві осередки у всіх районах та містах Дніпропетровської області. 8 політичних партій, або 15,4% - НДП, "Демократичний союз", ЛПУ(о), КПУ, "Громада", "Батьківщина", ДемПУ, СПУ - мали легалізовані первинні осередки у більшості районів та міст регіону, 11 політичних партій (21,2%) мали місцеві осередки менше ніж у половині. Лише один осередок мали 27 політичних партій (52%).

Незважаючи на велику кількість зареєстрованих в області партій, в цілому рівень партійності населення був невисокий - із 2,9 млн. виборців області до політичних організацій входить близько 100 тисяч осіб. У законодавчій владі регіону цей показник значно вищий: партійним є кожний четвертий депутат і 12 з 53 голів місцевих рад. Як відзначалося на 18-й сесії обласної ради, за останні чотири роки жодна з партій не внесла до обласної ради своїх пропозицій (Днепровская правда. - 23 ноября 2001 г.). Втім, лише в обласній раді було створено 3 партійні фракції: НДП, "Трудової України" та Аграрної партії (Зоря. - 15 листопада 2001 р.). А в Дніпропетровській міській раді свої фракції організували члени таких партій як КПУ, "Трудова Україна", СДПУ(о). Також плідно працювали фракція "Долг" та найчисельніша фракція (21 особа) "Наш Дніпропетровськ", очолювана А. Клименком.

Таким чином, за 10 років партійного будівництва в Україні партійна система залишилася слабкою, занадто сегментованою і суто формальною з точки зору розвиненості внутрішньопартійних структур. Здебільшого, такий стан справ пояснювався особливостями чинного тоді законодавства про політичні партії.

Вимоги закону до реєстрації нових політичних партій усі минулі роки були досить ліберальні, для цього необхідно було представити документи про наявність не менше 14 регіональних організацій (усього на Україні 27 адміністративно-територіальних одиниць республіканського підпорядкування - 24 області, Автономна Республіка Крим і два міста центрального державного підпорядкування — Київ і Севастополь), за умови, що в кожному з них не менше 3 осіб. Таким

чином, наявності 42 осіб було достатньо для створення всеукраїнської політичної партії.

Ситуацію суттєво поліпшив новий закон "Про політичні партії" від 5 квітня 2001 року. Відповідно до нього, рішення про створення політичної партії повинно бути підкріплене підписами не менш 10 тисяч громадян України (мова саме про підписи на підтримку, а не про членство в партії), зібраних не менш чим у двох третирах районів не менш двох третин областей України, міст Києва і Севастополя, Автономної Республіки Крим. Політична партія протягом шести місяців з дня реєстрації забезпечує створення і реєстрацію у встановленому законом порядку своїх обласних, міських і районних організацій у більшості регіонів України (тобто не вказується, якого саме рівня організація повинна бути в регіоні України - відповідно до букви закону досить одного місцевого відділення на регіон, щоб партія в ньому була присутня).

Також зміни в характер діяльності українських політичних партій були внесені з прийняттям нового закону "Про вибори народних депутатів України". За думкою експертів, нове законодавство під час парламентських виборів 2002 року сприяло більш демократичному та прозорому виборчому процесу. Втім, водночас з перевагами виявилися й недоліки — вибори показали, що переважна більшість партій та блоків, що брали в них участь, не мають структур на регіональному рівні й виявилися неспроможними виконати вимоги нового виборчого закону про делегування своїх представників до складу виборчих комісій. За словами Голови ЦВК М. Рябця, більше двох третин партій та блоків не змогли бути представленими у складі більш ніж 70% виборчкомів. Крім того, 90% членів комісій склали люди, які не мали досвіду організації та проведення виборів.

Слабкість організаційної складової у діяльності політичних партій на регіональному рівні суттєво вплинула також на представництво регіонів у передвиборних списках. Якщо проаналізувати прохідну частину списків тих партій та блоків, які сформували новий парламент, з точки зору дніпропетровського представництва, складається наступна картина: в списку КПУ присутня одна особа (В.В. Борщевський - № 35), в списках блоку "За єдину Україну!" - дві особи (В.П. Пустовойтенко - № 6 та А.Л. Деркач - № 11), блоку Юлії Тимошенко - дві особи (Ю.В. Тимошенко - № 1 та О.В. Турчинов - № 7), СПУ - дві особи (В.Я. Шибко - № 7 та Л.М. Гадяцький - № 13). В списках СДПУ(о) в прохідній частині представників Дніпропетровського регіону немає, а в списку блоку В. Ющенка "Наша Україна" вони від-

пропорційну систему виборів до міських, районних у містах, районних та обласних рад. Прийняття цих законів спричинило численні дискусії серед фахівців та учасників виборчих процесів. Зокрема, найбільшої актуальності набуло вирішення таких питань як проблема "закритих" списків та рівень організаційної розвиненості партійних осередків на місцевому рівні.

З огляду на результати аналізу партійних списків на виборах 2002 року (наведеного вище) та враховуючи нове виборче законодавство, що встановлює правила гри на виборах - 2006, можна зробити припущення, що на наступних парламентських виборах у прохідній частині партійних списків представники з периферії будуть майже відсутніми.

Втім для місцевих лідерів зростають можливості на регіональному рівні. Чітка та узгоджена робота місцевих осередків політичних партій у проведенні агітаційної кампанії надає високі можливості для подолання трьохвідсоткового бар'єру та отримання значної кількості депутатських мандатів у місцевих представницьких органах. Але на сьогодні, згідно результатів останнього експертного дослідження, проведеного Дніпровським центром соціальних досліджень, таким потенціалом на Дніпропетровщині володіють лише КПУ, СДПУ(о), СПУ, НП (НАПУ). До речі, станом на квітень 2005 року в Дніпропетровській області налічується 104 обласних осередки політичних партій.

Досить імовірно, що результати виборів до Верховної ради та місцевих рад будуть мати великі розбіжності, що стане свідченням існування в Україні слабкої партійної системи. Проведення виборів до місцевих рад за пропорційною системою сприятиме подальшому загостренню стосунків "центр - регіони" та конфліктів у трикутнику "губернатор - обласна рада - великі міста". Тобто прийняття нового виборчого законодавства актуалізує проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні.

сутні взагалі. Разом з тим, Дніпропетровська область єдина, де чотирьохвідсотковий бар'єр подолали вісім партій, хоча в середньому по Україні кількість партій-переможниць в кожній області не перевищувала п'яти.

Високі результати в регіоні лівих партій (КПУ - 31,86%, Блок Н. Вітренко - 4,58%, СПУ - 4,42%) та опозиційного Блоку Юлії Тимошенко (4,32%) посилюють переконаність в тому, що протестні настрої в українському суспільстві набагато сильніші, ніж можна було очікувати. Ця обставина стала несподіванкою для всіх, в тому числі соціологів, які констатували, що суттєво недооцінили протестний електорат. Результати партій, що підтримували Президента, були

наступні: Блок "За Єдину Україну" - 11,43%, СДПУ(о) - 9,58%. Блок В. Ющенко "Наша Україна" отримав 6,35% голосів.

Високі результати таких партій як КПУ та СДПУ(о) у Дніпропетровській області багато в чому пояснюються високим рівнем організаційної розвиненості, а також великим масивом ідеологічної роботи, що постійно проводилась в регіоні. Ставка на ідеологію сприяла більш свідомому волевиявленню громадян під час виборів.

Підтвердженням недостатньої підтримки партій населенням Дніпропетровської області є результати парламентських виборів за одномандатними виборчими округами та виборів до обласної та міської рад. У п'ятнадцяти з сімнадцяти мажоритарних округів перемогу отримали представники виборчого блоку "За Єдину Україну!" та самовисуванці.

До обласної ради було обрано лише 7 комуністів (10%); решта - представники партій, які увійшли до складу блоку консолідованої партії влади "За Єдину Україну!" (НДП, «ТУ», НАПУ, ПР, ПППУ, СДПУ(о) - 31,4% та позапартійні (58,5%). У Дніпропетровській міській раді 67,5% складають позапартійні; 16,25% - комуністи; 7,5% -соціал-демократи; 3,75% - представники Народно-демократичної партії, 2,5% - представники Української партії "Єдність". Також депутатами місцевої ради є один представник ЛПУ та один представник СПУ.

Наступною віхою у законодавчому забезпеченні процесів партійної структуризації в Україні стало прийняття нових Законів "Про вибори народних депутатів України" від 25 березня 2004 року та "Про вибори депутатів Верховної Ради АРК, Київської та Севастопольської міських рад, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" від 6 квітня 2004 року". Перший - закріплює пропорційну систему виборів до вищого представницького органу країни, другий - впроваджує

Результаты экспертного опроса ДЦСИ на тему «Роль политических партий в общественно- политической жизни Днепропетровской области»

В марте 2005 года Днепропетровский центр социальных исследований провел экспертный опрос на тему «Роль политических партий в общественно-политической жизни Днепропетровской области». Целью настоящего исследования являлась оценка и определение возможностей и перспектив участия областных отделений политических партий на предстоящих выборах в Верховную Раду и местные советы. В целом, в опросе приняли участие 25 человек, выборка экспертов осуществлялась по профессиональному признаку (5 государственных служащих, 7 руководителей общественных организаций, 6 руководителей областных отделений политических партий, 5 журналистов, 2 научных работника).

1. Наиболее активные в Днепропетровском регионе областные отделения политических партий:

Коммунистическая партия Украины	11,3%
Социал-демократическая партия Украины (объединенная)	9,5%
Социалистическая партия Украины	9,5%
Всеукраинское объединение «Батьківщина»	9,4%
Народная партия (НАПУ)	8,5%
Партия регионов	6,7%
Украинская народная партия	6,6%
Народный Рух Украины	5,7%
Политическая партия «Народний Союз Наша Украина»	5,7%
Молодежная партия Украины	4,7%
Народно-демократическая партия	4,7%
Украинская республиканская партия «Собор»	2,8%
Партия «Солидарність»	2,8%
Всеукраинское объединение левых «Справедливість»	2,8%
Конгресс украинских националистов	1,9%
Прогрессивная социалистическая партия Украины	1,9%

Партия зеленых Украины	1,9%
Политическая партия «Трудовая Украина»	0,9%
Партия «Русский блок»	0,9%
Партия «Громадський контроль»	0,9%
Демократическая партия Украины	0,9%

2. Региональные отделения политических партий, которые оказывают существенное влияние на выработку и принятие решений органами местной власти:

Социалистическая партия Украины	15,5%
Социал-демократическая партия Украины (объединенная)	12,1%
Украинская народная партия	12,1%
Всеукраинское объединение «Батьківщина»	12,1%
Политическая партия «Народний Союз Наша Украина»	6,9%
Украинская республиканская партия «Собор»	6,9%
Народная партия (НАПУ)	6,9%
Коммунистическая партия Украины	5,2%
Народно-демократическая партия	5,2%
Партия регионов	1,7%
Партия промышленников и предпринимателей Украины	1,7%
Политическая партия «Трудовая Украина»	1,7%
Затруднились ответить	3,4%
Никакие	8,6%

3. Оценка возможности появления в ближайшее время политической партии, отстаивающей интересы Днепропетровского региона.

Невозможно («В отдельном регионе у партии могут быть приоритеты, но при условии, что регион не один, а 2-7». «Регион не готов к самоидентификации». «Інтереси регіону повинні відстоювати обласні організації, діючі в нашій області». «Нет, если только СДПУ(О) не сделает ставку в победе на выборах 2006 на Харьков, Днепр и Крым») - **68% от общего количества ответов.**

Возможно («Возрождение «Громады». «Да, такой партией при определенных условиях может стать НП (бывшая АПУ). Не стоит

сбрасывать со счетов и «Громаду». Большой потенциал (в смысле представления интересов Днепропетровщины) имеют НДП, «Батьківщина») - **32%**.

4. Политические партии и блоки, которые могут набрать наибольшее количество голосов в Днепропетровской области на предстоящих выборах:

Политическая партия «Народный Союз Наша Украина»	15,2%
Коммунистическая партия Украины	13,6%
Партия регионов	12,1%
Социал-демократическая партия Украины (объединенная)	10,6%
Социалистическая партия Украины	9,1%
Народная партия (НАПУ)	7,6%
Прогрессивная социалистическая партия Украины	6,1%
Всеукраинское объединение «Батьківщина»	6,1%
Народно-демократическая партия	4,5%
Всеукраинское объединение левых «Справедливость»	1,5%
Партия промышленников и предпринимателей Украины	1,5%
Партия зеленых Украины	1,5%
Затруднились ответить	10,6%

5. Оценка представителями политических партий перспектив их объединений на предстоящих выборах в Верховную Раду и местные советы.

СДПУ(о) – «Если вопрос чисто к нам, то как очень малые. Нам предстоит очень сильно поработать, чтобы снова наработать ту базу, которую мы создавали годами, а Виктор Владимирович Медведчук уничтожил одним необдуманым заявлением».

ДемПУ – «Відсутність публічної позиції по суспільно-значимих питаннях, на республіканському рівні, призвела до забуття ДемПУ. Стоячи на демократичних засадах, вважаю за необхідне увійти в потужний демократичний блок політичних партій. Обласна організація ДемПУ налічує більше 50 депутатів районних та міських

рад, обраний міський голова, декілька заступників голів. Маємо хороший якісний склад обласного осередку, зроблений позитивний заділ. В значній мірі подальший рівень впливу залежатиме від конструктивної співпраці з головою ОДА і входження членів нашої партії в виконавчу гілку влади на даному етапі. На вибори до місцевих рад дивлюсь з оптимізмом».

СПУ – «На выборах в Верховную Раду – 8-10%, на выборах в местные советы – 6-8%».

ВОЛ «Справедливость» - «В Днепропетровской области могла бы иметь перспективу пройти 3% барьер. В целом по Украине она сможет иметь перспективу лишь в блоке».

Трудовая партия Украины – «Затруднились ответить».

КПУ – «Более чем нормальные».

НДП – «Скромно».

Партия регионов – «Не готов говорить».

Также одним из экспертов было высказано мнение о том, что «на сегодняшний день ни одна политическая партия (как самостоятельная единица) не имеет реальных шансов пройти в Верховную Раду солидным представительством. Будут формироваться коалиции, блоки, объединения и т.д., например: «НСНУ» (УНП, НРУ, КУН, ПРП («НУ»), «Солидарность» и др.), связка ПР-СДПУ(о)..., НП (НАПУ)-НДП..., КПУ+ партии левого толка... Может неожиданно выстрелить «темная лошадка», например, ПЗУ+»

Выводы исследования

Согласно результатам проведенного исследования, наиболее активными политическими партиями в Днепропетровском регионе, по мнению экспертов, являются: КПУ (11,3% от общего количества упоминаний); СДПУ(о) – (9,5%); СПУ (9,5%); ВО «Батьківщина» (9,4%); НП (НАПУ) (8,5%); Партия регионов (6,7%); и УНП (6,6%).

Существенное влияние на выработку и принятие решений органами местной власти оказывают региональные отделения таких политических партий как: СПУ (15,5%); СДПУ(о) (12,1%); УНП (12,1%); ВО «Батьківщина» (12,1%).

Тем не менее, сегодня, считают эксперты, можно говорить лишь о ситуативном влиянии политических партий. Отсутствие законодательной базы не дало возможности партийным ячейкам

укрепиться и стать влиятельными. Эксперты отмечают, что ранее влиятельными были Партия регионов и СДПУ(о) – в связи с близостью к власти; КПУ ставила ряд вопросов через народных депутатов. Сейчас выросла активность партий, входящих в Коалицию «Сила народа» (СПУ, НУ (ПРП), УНП, «Батьківщини»), которые оказывают влияние на кадровую политику. Тем не менее, такая активность коалиционных сил никак не связана с их политическим весом в Днепропетровской области, поскольку сильные лидеры и достаточное финансирование на региональном уровне в этих партиях отсутствуют. По мнению экспертов, после окончания «губернаторской истории» возможно изменение расстановки политических сил в регионе.

Эксперты считают, что наибольшее количество голосов в Днепропетровской области на предстоящих выборах в Верховную Раду и местные советы могут набрать следующие политические партии и блоки: политическая партия «Народний Союз Наша Україна» (15,2% от общего количества упоминаний); КПУ (13,6%); Партия регионов (12,1%); СДПУ(о) (10,6%); СПУ (9,1%); НП (НАПУ) (7,6%); ПСПУ (6,1%); ВО «Батьківщина» (6,1%); НДП (4,5%).

Тем не менее, большинство экспертов склоняется к мысли, что результаты выборов в Верховную Раду и местные советы будут иметь существенные различия, поскольку все зависит от того, насколько качественно сумеют построить свою работу региональные отделения политических партий (районные, городские, областные организации).

Результаты экспертного опроса представителей региональных СМИ Днепропетровского региона

Независимая общественная организация «Ассоциация аналитиков политики» в начале апреля 2005 г. провела экспертный опрос ведущих днепропетровских журналистов, посвященный изучению общественного мнения о будущих выборах городского головы г. Днепропетровска и городского совета в марте 2006 года. В опросе приняли участие 37 журналистов городских печатных и электронных СМИ.

Журналистам был представлен список 17 днепропетровских политиков и предложено оценить их потенциальные возможности одержать победу в случае, если они будут баллотироваться на пост городского головы. Экспертиза осуществлялась по 5 позициям: оценка имиджа политики (позитивный и негативный); оценка личностных качеств (открытость, порядочность, честность, профессионализм); оценка ресурсов возможной поддержки на выборах (политический, финансовый, административный, доступ к СМИ); оценка наличия компромата и, наконец, оценка возможности одержать победу.

На основании мнений экспертов был составлен рейтинг потенциальных кандидатов на должность днепропетровского градоначальника (здесь и далее рейтинг кандидатов по каждой позиции указан в порядке убывания):

- преобладание позитивной оценки имиджа над негативной (этот показатель из 17 внесенных в список кандидатов получили И.Куличенко, Н.Деркач, В.Веретенников, В.Мелешик, С.Чукмасов, С.Бычков, П.Лазаренко, Л.Турчин)
- открытость (пятерка лидеров - И.Куличенко, Н.Швец, П.Лазаренко, В.Веретенников, С.Бычков)
- порядочность (пятерка лидеров – И.Куличенко, Н.Деркач, Н.Швец, В.Мелешик, В.Веретенников)
- честность (пятерка лидеров – И.Куличенко, В.Веретенников, В.Мелешик, С.Чукмасов, Н.Швец)
- профессионализм (пятерка лидеров – И.Куличенко, П.Лазаренко, Н.Швец, В.Веретенников, В.Мелешик)

Оценка ресурсных возможностей потенциальных кандидатов дала несколько иную картину рейтинга лидеров.

- ресурс политической поддержки (пятерка лидеров – И.Куличенко, С.Бычков, Н.Швец, П.Лазаренко, С.Чукмасов)
- финансовый ресурс (пятерка лидеров – Н.Швец, С.Бычков, И.Куличенко, П.Лазаренко, В.Веретенников)
- административный ресурс (пятерка лидеров – И.Куличенко, Н.Швец, С.Бычков, А.Клименко, Л.Турчин)
- ресурс доступа к СМИ (пятерка лидеров – И.Куличенко, Н.Швец, С.Бычков, В.Веретенников, А.Клименко)

По наличию компромата лидируют П.Лазаренко, Н.Швец, С.Бычков, И.Куличенко, С.Костюченко.

С учетом всех показателей, по мнению журналистов, реальную борьбу за пост днепропетровского градоначальника могли бы вести действующий городской голова И.Куличенко, народный депутат Украины С.Бычков, председатель областного совета Н.Швец, П.Лазаренко (при известных обстоятельствах), а также народный депутат Украины А.Клименко. При этом обращает на себя внимание то обстоятельство, что журналисты не рассматривают наличие компрометирующих фактов в качестве преграды на пути к главному городскому креслу.

Что касается состава будущего городского совета, который будет избираться по партийным спискам, то он рискует оказаться разделенным на два лагеря. По оценке журналистов, наибольшие шансы провести в Днепропетровский горсовет своих депутатов имеют следующие партии и блоки: «Народный Союз Наша Украина», КПУ, «Батьківщина» и СДПУ(о). Этот список указали в своих ответах более половины экспертов, что, впрочем, не исключает возможности победы и для других партий.

При этом электоральный успех будет определяться не столько лозунгами политической лояльности или оппозиционности по отношению к новой власти (эти показатели практически одинаковы), сколько традиционными социальными и городскими проблемами. Наиболее знаковыми из них являются: пенсии и другие социальные выплаты, рост цен, состояние ЖКХ, безработица, коррупция в органах местного самоуправления. Журналисты также не склонны переоценивать важность идеологии и различных других знаковых политических тем (отношение к ЕС, НАТО, СНГ, союзу с Россией, статусу русского языка) в будущей предвыборной борьбе за места в горсовете.

**Попередній звіт Комітету виборців України
за підсумками моніторингу стану політичних партій
в Україні (лютий – квітень 2005 р.)**

Починаючи з лютого 2005 року Комітет виборців України реалізовує комплексну програму моніторингу стану партійного будівництва, відповідності партій загальноприйнятим стандартам та їх готовність взяти повноцінну участь у виборах народних депутатів України та депутатів місцевих рад на пропорційній основі.

Моніторинг буде триватиме протягом 2005 року і охоплюватиме всі можливі аспекти функціонування політичних партій, а з початком 2006 року трансформується у моніторинг виборчої кампанії. Програма реалізується у всіх регіонах України на базі місцевих осередків КВУ. Предметом моніторингу стали: українське законодавство, що регулює діяльність партій, розгалуженість партійних структур, організаційний, кадровий, матеріальний потенціал, присутність у органах влади і місцевого самоврядування, партійні медіа, дотримання статутних вимог та українського законодавства.

За підсумками моніторингу КВУ констатує:

1. Законодавство про вибори народних депутатів і депутатів місцевих рад не до кінця враховує реальний стан партійного життя в Україні і потребує як концептуальних так і процедурних змін;
2. На сьогодні жодна з існуючих партій не має реальних осередків у всіх районах України, а відтак не здатна забезпечити власним представництвом всі місцеві ради на цьому рівні;
3. Після президентських виборів відбулося значне переформатування партійних структур, втрата окремими партіями значної кількості своїх членів, в тому числі представників у органах влади;
4. Лютий-березень 2005 року характеризувався бурхливим процесом створення нових партій, однак дуже часто це

відбувалося непрозоро. Окрім того представники КВУ не зафіксували процесу збору підписів, необхідних для реєстрації, більшістю з зареєстрованих останніми місяцями партій;

5. КВУ фіксував випадки використання адміністративних методів для залучення до членства у партії «Народний Союз Наша Україна», однак наразі ці випадки є нечисленними та несистемними;

За підсумками моніторингу КВУ рекомендує:

1. Внести відповідні зміни до виборчого законодавства, спрямовані на більшу структуризацію партій та вдосконалення виборчих процедур.

2. Розвести в часі вибори народних депутатів та депутатів місцевих рад, що значно посилить потенціал політичних партій, підвищить якість їх представництва у місцевих органах влади.

3. Міністерству юстиції України впродовж місячного терміну переглянути дійсність підписів громадян, необхідних для реєстрації партій та, у разі виявлення порушень, винести рішення про скасування реєстрації окремих партій, а винних у фальсифікації притягти до відповідальності;

4. Політичним партіям відмовитись від адміністративного нарошування членства, а, у разі виявлення таких фактів, правоохоронним органам дати належну оцінку цьому процесу.

Політико-правові аспекти участі політичних партій у виборчих кампаніях

Відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України», в Україні запроваджується пропорційна виборча система, де кандидатів у депутати може висувати лише партія або виборчий блок партій і де виборець голосує лише за партійний список. До парламенту проходять лише ті партії або блоки, що набрали більше як 3% голосів виборців. В той же час КВУ вважає, що 3-відсотковий бар'єр занадто низький і не буде сприяти структуризації партійного життя в Україні, відтак цей поріг потрібно збільшити. Логічним було б зробити диференційований прохідний бар'єр для партій, що беруть участь у виборах самостійно і партій, що входять до складу виборчих блоків.

Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних,

міських голів» запроваджує абсолютно нові умови для виборів депутатів місцевих рад - Верховної Ради АРК, обласних, міських (у Києві і Севастополі), районних, міських (міст обласного, районного значення), районних у містах. Тут депутати обираються за виборчими списками кандидатів у депутати від організацій політичних партій, виборчих блоків організацій політичних партій у багатомандатному окрузі. Мажоритарна система виборів на місцевому рівні залишилася лише при виборах депутатів сільських, селищних рад та місцевих голів.

На думку КВУ, абсолютно невиннованою позицією є вибори депутатів місцевих рад базового рівня за партійними списками місцевих організацій. І питання не лише у слабкій структуризації українського електорату на місцях, слабкості людського, інтелектуального партійного ресурсу. На сьогодні партійні організації майже не включені у муніципальну політику. Досі партійні організації є регіональними представництвами партій, а не самостійними суб'єктами муніципального життя, і є абсолютно алогічним надавати їм такі значні преференції у формуванні міських представницьких органів. Врешті, є претензії і до самої процедури виборів на місцевому рівні. Закон України «Про об'єднання громадян» і Закон України «Про політичні партії» не зобов'язують партії мати партійні організації у всіх суб'єктах адміністративно-територіального устрою України, особливо у малих містах. Виникає закономірне питання, як має вирішуватись питання, якщо у містах не буде легалізовано жодної політичної партії або якщо жодна організація політичної партії не сформує свого партійного списку? КВУ пропонує внести зміни до закону, за якими пропорційна система виборів до місцевих органів влади має бути збережена лише на рівні АРК, обласних і міських рад.

Є також претензії до формування виборчих списків на місцевих виборах. Відповідно до Закону, районна організація може висунути виборчий список по одному кандидату у депутати в кожному виборчому окрузі по виборах до сільської, селищної ради, що входять до складу району; виборчий список кандидатів у депутати в кожному багатомандатному окрузі по виборах відповідних міських (міст районного значення) рад; виборчий список кандидатів у депутати районної ради у кількості, що не перевищує кількість депутатів у районній раді. Крім того, кожна з організацій села, селища, міста також може висувати свій виборчий

список. Але порядку узгодження позицій між районним і іншими осередками щодо формування списків Закон не передбачає. КВУ пропонує надати право районним організаціям висувати виборчий список лише до районної ради, а також детально виписати процедуру формування виборчого списку.

Із Законів про вибори народних депутатів і депутатів місцевих рад синхронно усунули з числа суб'єктів виборчого процесу офіційних спостерігачів від громадських організацій. Національні спостерігачі, інститут яких був запроваджений Документом Копенгагенської Наради з розвитку і безпеки в Європі, за задумом законодавця, мають бути представлені лише представниками партій та партійних блоків. КВУ пропонує внести зміни до законів, за яким уконституювати статус офіційних спостерігачів від громадських організацій.

Політичні партії за рік до парламентських і місцевих виборів

Після президентських виборів відбулось значне переформатування політичних партій в Україні. КВУ фіксував зменшення чисельності членства в партіях, які підтримували кандидата В.Януковича на виборах президента. І якщо на низовому рівні ці процеси відбувалися непомітно (членство в партіях рідко припинялося демонстративно), то особливо помітно це було під час зміни партійної конфігурації в органах влади та місцевого самоврядування. Особливо болісно ці процеси торкнулися Партії Регіонів, СДПУ(о), НДП, «Трудової України». Однак у березні були проведені з'їзди НДП та Партії Регіонів, а також обласні конференції СДПУ(о), які засвідчили про збереження структури цих партій та їх участь у наступних виборах. Загалом, президентська виборча кампанія не сприяла організаційному розвитку політичних партій, за виключенням КПУ та СПУ. Два основні кандидати будували вертикаль своїх штабів та всю кампанію не на базі політичних партій, а лише залучаючи окремих активістів та функціонерів, поряд із адміністративними та бізнесовими структурами.

Значно вплинуло на українську партійну палітру створення партії «Народний Союз Наша Україна». Створення цієї партії автоматично призвело до формального (але ще не юридичного) зникнення деяких структур, що мали потужні осередки в окремих регіонах. Насамперед це стосується Молодіжної Партії, партій

«Солідарність» та «Єдність». Ця партія на сьогодні є лідером по представництву у органах виконавчої влади, однак, як показують дані моніторингу КВУ, існують також проблеми у формуванні місцевих осередків, зумовлені конфліктом інтересів різних структур, що увійшли до нового утворення. Також занепокоєння КВУ викликають окремі сигнали у застосуванні адміністративного ресурсу під час розбудови осередків НСНУ на місцях.

Непрозорим для громадськості питанням залишилося можливе подвійне членство окремих членів НСНУ і навіть керівників цієї партії. Незважаючи на проголошення процесу створення цієї партії як об'єднання діючих структур, жодна із партій-донорів кадрів не була розпущена. Відповідно, чільні представники цих партій, які увійшли у керівні органи НСНУ, або порушують законодавство, або повинні були полишити свої посади в старих партіях. Зміна керівника для партій є серйозним процесом і потребує певної організаційної процедури та публічності. На жаль, моніторинг КВУ не зафіксував відповідних засідань керівних органів та прес-релізів відповідних партій.

Із початку 2005 року в Україні також активно проходив процес формування інших нових політичних партій. У період з 1 січня до 25 березня 2006 року Міністерством юстиції України зареєстровано 22 нових політичних партій. Також ще 13 нових політичних партій проходять процедуру реєстрації.

Відповідно до чинного законодавства рішення про створення політичної партії має бути підтримане підписами не менше 10 тис. осіб, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, м. Києва та Севастополя та не менш як у двох третинах районів АРК. Аналіз процесу створення партій та збору підписів, необхідних для реєстрації, дає підстави говорити про відсутність прозорості та наявності низки порушень законодавства.

Зокрема, занепокоєння Комітету виборців України викликають такі тенденції:

1. Відсутність прозорості рішень про створення політичних партій. Інформацію про переважну більшість новостворених політичних проектів експерти та представники ЗМІ отримали лише після рішення Міністерства юстиції України;

2. Процес збору підписів на підтримку нових політичних партій часто відбувався поза межами чинного

законодавства. Представники КВУ зафіксували процес збору підписів на підтримку нових політичних партій у кількох з них.

Зокрема, в деяких регіонах процес збору підписів на свою підтримку у більше ніж двох третинах регіонів України був зафіксований представниками КВУ в таких політичних партіях: політична партія «Третя сила», політична партія «Народний Союз Наша Україна», політична партія «Український національний конгрес», політична партія «Пора». За оцінками КВУ, процес збору підписів у окремих новостворених партій відбувався шляхом:

- фальсифікації підписів громадян на основі баз даних підписів, зібраних на підтримку кандидатів на пост президента України у 2004 році;

- фальсифікації підписів громадян на основі інформаційних баз ЖЕКів, відділів кадрів підприємств та установ.

З огляду на це, КВУ рекомендує Міністерству юстиції України впродовж місячного терміну переглянути відповідність підписів виборців у списках на підтримку політичних партій та винести рішення про скасування реєстрації окремих партій. З огляду на стислий термін вивчення партійних документів у другій половині березня Мін'юст міг не встигнути ретельно перевірити достовірність даних про зібрані підписи. Занепокоєння викликає також збільшення в Україні кількості політичних партій, які позиціонують себе як партії національних меншин («КМКС «Партія угорців України», «Демократична партія угорців України»). Існує небезпека, що під час виборчої кампанії опонентування чи критика в бік національних чи конфесійних партій може розглядатися як боротьба проти громадян певної національності чи представників релігійної конфесії. А виборче протистояння може перейти у фазу національного чи релігійного.

КВУ вважає за доцільне рекомендувати Міністерству юстиції України виступити із законодавчою ініціативою для перегляду реєстрації політичних партій, котрі у своїй назві, статутних чи програмних положеннях позиціонують себе як конфесійні партії та партії національних меншин.

Результаты выборов 2006 г. в Днепропетровской области: политический прогноз

Как никакой другой из прогнозов, политический – это, прежде всего, предположение, которое может и не осуществиться в силу скорострельных изменений общественно-политической конъюнктуры. Как сказал один из героев романа Юлиана Семёнова «Аукцион»: «Тенденция... Политика берёт в расчёт очевидность, особенно нынешняя политика сверхскоростей... Пока-то вызреет тенденция, пока-то наберёт силу, пока-то станет реальностью». А ведь при прогнозировании как раз тенденции и анализируются. Что касается Днепропетровской области, то вышеуказанные проблемы усугубляются еще и тем, что в устоявшиеся политические структуры часто вторгаются (причём накануне выборов) политические силы, эту структуру взрывающие. К примеру, так было в 1997-1998 гг., когда карты ведущим политико-партийным игрокам области спутал выход на политическую сцену «Громады».

В то же время любой науке свойственны прогностические функции, и определённые трудности при их практической реализации - это не повод отказываться от политического прогнозирования вовсе.

Если начинать разговор с всеукраинского масштаба, то, конечно же, необходимо коснуться вопроса о степени структурированности будущего украинского парламента. На мой взгляд, она будет ещё довольно далека от идеала творцов пропорциональной системы выборов. Дело в том, что в нынешнем варианте Закона о выборах уже заложена мина замедленного действия в виде 3-процентного барьера. Данное обстоятельство позволит провести в Верховную Раду своих депутатов тем политическим силам, которые уже, по сути, сходили с политической арены Украины. Яркий пример тому - нынешняя активность и рост узнаваемости ПСПУ.

Если более предметно говорить о нашем регионе, то серьёзных изменений в политических раскладах я не предвижу. Можно говорить лишь об их количественных показателях. Так, в Днепропетровской области 3-процентный барьер, причем с достаточным запасом, будет перейдён Компартией Украины. И хотя результаты 2002г., когда, несмотря на всеукраинское снижение электорального доверия, в области коммунисты получили большую поддержку, нежели на предыдущих выборах, такой результат в 2006г. достигнут не будет. Однозначно пройдёт избирательный рубеж ПСПУ. В нашей области прогрессивные социалисты от выборов к выборам наращивают свои позиции: около 2% на выборах 1998г. и 4,58% в 2002г. Но сторонникам «пламенной революционерки» вряд ли стоит ожидать более существенного приращения голосов. Скажется ее политико-идеологическая «всеядность», выразившаяся в активной поддержке ставленника крупного капитала Виктора Януковича. На сегодняшний день, согласно социологическому опросу, проведенному в феврале 2005 года региональным центром научно-прикладных исследований «Социо», рейтинг доверия к ПСПУ колеблется на уровне 3,12%.

Имеет определённые шансы пройти барьер и НДП. На выборах 1998г. эта политическая партия, идущая самостоятельно, получила в области 3,1% голосов избирателей. Несмотря на определённое политическое обезличивание после вхождения в блок «За Единую Україну», партия все же сохраняет определённый авторитет, в частности, в кругах региональной управленческой элиты, которая во многом и формирует успех или неуспех на выборах. Ещё более увеличиваются шансы НДП после гипотетического блокирования с другими политическими силами, в частности, с «Трудовой Украиной». В регионе такой тандем мог бы собрать не менее 5%. Кроме того, в области, учитывая удельный вес городов, где проживает большое количество молодого или социального благополучного населения (менеджеры среднего звена, работники частных предприятий), успех может иметь и либеральный проект типа «Слон» (1998г.) или КОП (2002г.). Однозначно преодолест 3-процентную отметку, и к тому же довольно существенно нарастит свои результаты Социалистическая партия Украины. Об этом, в частности, говорит и динамика её поддержки со стороны избирателей - около 3% в 1998г. 4,42% в 2002г. К тому же нынешняя СПУ, твердо заявившая и

придерживающаяся социал-демократических принципов, приобрела еще большую притягательность для той части электората юго-востока Украины, которая не желает иметь ничего общего с оппозицией (по определению), не поддерживает КПУ (партия прошлого) и одновременно с настороженностью относится к политическим силам, которые исповедуют национал-либеральную идеологию.

Снизит свои показатели СДПУ(о), в 2002 году существенно повысившая результат четырехлетней давности (9,58%) и занявшая по области второе место. Однако нынешний барьер будет пройден с определённым запасом. Возможно, до 7-8% голосов избирателей. С большим запасом преодолеет избирательную планку и «Партия регионов». Так или иначе, даже в третьем туре почти 60% избирателей области поддержали Виктора Януковича. Естественно, что симпатии хотя бы части избирателей будут перенесены и на его партию. Пройдут 3-процентный барьер также «Батькивщина» и НПУ. Традиционно сильные позиции этих партий в области подкрепляются и высоким положением их руководителей.

Сложнее положение с партиями, получившими в обиходе название «правые». Традиционный представитель этого спектра НРУ на выборах 1998 получил около 6%. Его аналог – блок политических партий «Блок Виктора Ющенко «Наша Украина» в 2002г. получает 6,35% голосов. Каким будет голосование в 2006 году, сказать тяжело, и вопрос этот пока ещё представляет уравнение со многими неизвестными. С уверенностью можно говорить лишь об успехе нынешней «партии власти». Если ряд партий, составлявших ранее блок «Наша Украина», пойдут на выборы отдельно, то реальные шансы на самостоятельное прохождение барьера есть у бывшей ПРП и УНП, хотя сделать это, особенно последней, будет достаточно тяжело.

В целом же вырисовывавшаяся картина может быть несколько смазана. В частности, скажется здесь и процесс блокирования партий, и, что вполне вероятно, применение в ряде мест пресловутого админресурса, причем не обязательно исходящего от партий, находящихся у власти.

В заключении же хочу еще раз подчеркнуть, что данный прогноз касается лишь Днепропетровской области и может не совпадать ни со всеукраинским прогнозом, ни, тем более, с результатами выборов по Украине.

Политическое поле Украины

Президентские выборы в Украине серьезно взрыхлили, а затем и перепахали политическое поле страны. В связи с этими коренными преобразованиями «всходы» на поле выборов 2006 года могут быть не совсем обычными

С учетом беглого, но не предвзятого взгляда на уровень социопсихологического состояния общества можно спрогнозировать исход предстоящей выборной кампании для различных политических партий Украины.

На наш взгляд, будущий парламент можно себе представить во всем многообразии политических красок. Убеждены, что здесь будут все те же правые, центристы и левые.

Правые будут представлены, прежде всего, той структурой, которая на президентских выборах называлась «Наша Украина». Полагаем, что она преобразуется из размытого блока в единую партию с одноименным названием. Скорее всего, формальным ее лидером будет Петр Ющенко, брат нынешнего Президента Украины.

Вместе с тем, нам видится, что от данного блока отойдет часть политиков, объединенных в партию «Солидарность» Петра Порошенко, которые самостоятельно смогут также пройти нужный барьер голосов избирателей.

Успех на выборах обеспечен и блоку Юлии Тимошенко, независимо от ее общественно-государственного веса в Украине.

Мы прогнозируем еще один интересный сюжет, который отличает Украину от многих других стран. На наш взгляд, чисто либеральная идеология у нас не имеет успехов. Поэтому из нескольких партий, в названии которых присутствует слово «либеральная», ни одна не получит нужного доверия избирателей.

Партии центра, которые еще недавно подпитывались админресурсом, на этих выборах существенно «похудеют». Все они, за исключением Партии регионов, самостоятельно не имеют перспективы на выборах. Поэтому им (сюда можно отнести НДП, ТУ, ПППУ и ряд других) пройти трехпроцентный барьер можно лишь в объединенном виде.

Отдельно стоит вопрос о Народной аграрной партии. Пока ее можно условно называть партией Владимира Литвина, Председателя Верховной Рады Украины. Полагаем, что поведение спикера именно во время президентской кампании повернуло к нему симпатии дополнительного числа избирателей. Поэтому данная партия, независимо от своего названия, может быть довольно солидно представлена в законодательном органе страны.

Процессы в партии, лидером которой является главный оппонент на выборах нынешнего Президента Украины, вызывают большой интерес у всех, кто интересуется политикой. Скорее всего, на первых порах к Партии регионов примкнет ряд политиков из других партий и, прежде всего, из СДПУ(о).

Вспомним, что кандидата в президенты Виктора Януковича избиратели связывали с сине-белым цветом знамен. В то же время знамя Партии регионов - малинового цвета. Скорее всего, партия на очередном съезде расколется на две части: сине-белую и малиновую. Их лидерами могут стать Виктор Янукович (или его ставленник) и Николай Азаров. И тем не менее, каждая из этих партий сможет войти в парламент. В то же время не исключен политический альянс партии В.Януковича с другими, менее «разкрученными» партиями русско-славянского характера.

Что касается других партий центра: зеленых с различными оттенками, женских, пенсионно-ветеранских, афгано-чернобыльских, религиозных, то их время ушло.

Трагически выглядит ситуация после президентских выборов в левом политическом секторе. Из числа хорошо структурированных партий СДПУ(о) может перейти со временем в разряд бесперспективных.

Печальна участь в этот период левой политической партии - Социалистической. Метания Александра Мороза и его сторонников справа налево и наоборот привели к тому, что они растеряли значительную часть своих попутчиков.

Больше всех трагедия коснулась Компартии Петра Симоненко. Выборы 2004 года показали, что название партии, в котором есть слово «коммунистическая», поддерживали немногим более пяти процентов сторонников КПУ. По всему видно, что КПУ в одиночку будет очень сложно преодолеть выборный барьер.

Безусловный триумф может ожидать Прогрессивную социалистическую партию Украины (ПСПУ). Ее тактика на президентских выборах привлекла к партии Натальи Витренко симпатии существенной части избирателей Виктора Януковича. Верная стратегия кампании 2006 года может принести ПСПУ голоса не менее половины тех избирателей, кто поддержал кандидата от бело-синих в 2004 году.

Как видно из сказанного, на политическом поле Украины сегодня наблюдаются две тенденции. С одной стороны, идет процесс объединения партий, с другой - разделение. И тем не менее, на выборах 2006 года Украина еще не сможет избавиться от недавнего анахронизма - наличия более сотни политических партий. Юридически здесь мало что изменится. Но фактически первый камень интеграции партий все же заложен.

Формування стратегії консолідації українського суспільства – пріоритетний напрям дій нової влади

Кожній країні, якщо вона намагається стати впливовою на світовій карті та досягти високого рівня життя для своїх громадян, вкрай необхідна національна ідея.

Задля досягнення цієї мети суспільство повинно бути консолідованим на будь-яких принципах. Будемо відверті, на жаль, історично так склалося, що громадяни нашої країни отримали тяжку негативну спадщину від більш ніж 70-річного перебування у складі Радянського Союзу. І коли у 1991 році Україна перетворилась з однієї з республік колишнього СРСР на формально незалежну державу, то, за великим рахунком, це право будувати самостійно свою країну було не завойоване у боротьбі, як, наприклад, у країнах Східної Європи, або навіть у прибалтійських республіках, а виглядало як подарунок долі.

Вже з тих часів частина громадян бажала цього, а друга частина сумувала з цього приводу.

За минулі з того часу 14 років Україна набула майже всіх атрибутів, притаманних незалежній державі, але не набула головного - національної ідеї. Квінтесенцією відсутності загальнодержавної мети була кампанія по виборах Президента України 2004 року. На цих виборах, ми всі це дуже добре пам'ятаємо, кандидат від діючої на той час влади яскраво висловив волю тих громадян, які досі не можуть прийняти думку, що вони живуть в Україні, а не в Радянському Союзі або не в його правонаступнику - Росії.

До речі, ще в липні 2004 року було проведено соціологічне опитування серед громадян України, в якому стояло питання про зміцнення зв'язків з Росією. Підтримували цю ідею 44 відсотка опитаних, решта ставилася до цього або байдуже, або була проти. Таке враження, що сили, які просували в Президенти України свого кандидата з проросійськими лозунгами, ці соціологічні опитування взагалі не читали. Ми всі добре знаємо результат цього кандидата – ті ж самі 44 відсотка. Переміг на виборах та став Президентом України Віктор Ющенко, який використовував проукраїнські гасла та ідеї, набравши при цьому 52 відсотка голосів виборців.

Останні вибори засвідчили, що нарешті в Україні сформувалася критична маса громадян, які розуміють, що вони є

громадянами незалежної держави, є патріотами своєї батьківщини, які можуть і бажають будувати свою країну, робити її більш заможною та привабливою для життя. У цих громадян є дійсно національна ідея і вони готові працювати над її втіленням.

Але виникає питання, що ж робити з другою частиною виборців, які не підтримали В.Ющенка? Вони теж громадяни України і користуються всіма правами, передбаченими законодавством нашої країни. І те, що вони ніяк не можуть позбавитися комплексу поклоніння «старшому братові», не є їх провинною, але ж бідою.

Консолідація українського суспільства поки ще не відбулася. І хоча рейтинги підтримки дій Президента України та Прем'єр-міністра є дуже високими, все ж залишається близько 20-27 відсотків незадоволених. Якщо не брати до уваги менше 1 відсотка з цієї категорії, яких нова влада закликає не порушувати закони України в особливо великих розмірах, то решта з цих відсотків, в основному, незадовільна тим, що державною мовою в Україні є українська, а не російська, або ще й російська, що Україна веде підготовку до вступу в Європейський Союз та НАТО, проти чого виступає Росія та інше. Це так звана «п'ята колона».

Такі довготривалі настрої певної частини населення України складають деяку загрозу національній безпеці держави в контексті закликів до сепаратизму та федералізму в нашій унітарній державі.

Тому вкрай важливо виробити стратегію консолідації нашого суспільства на державному рівні.

Якщо ми проаналізуємо всі розбіжності, що існують між різними верствами населення, включаючи мовне питання, конфесійну приналежність та таке інше, то все ж таки зможемо відокремити одне велике питання, в якому ніяких розбіжностей не виявимо. Це прагнення достойного рівня життя кожного громадянина України. Тобто високий рівень сімейних доходів, почуття соціального захисту, яке безперечно забезпечується якісним медичним обслуговуванням усіх верств населення країни, доступністю освіти, безпечним екологічним станом довкілля тощо.

Ніхто не буде заперечувати того, що як тільки рівень життя в Україні досягне рівня життя в Російській Федерації, а в подальшому перевищить його, то це буде переконливою основою для зміни тих проросійських настроїв, які зараз панують у деяких громадян, до речі в основному похилого віку.

Тоді переважна більшість населення України справді відчужає себе громадянами (з великої літери) дійсно цивілізованої європейської країни та буде пишатися тим, що живе і працює саме тут.

Тобто саме на цій основі треба формувати національну ідею, щоб громадяни з різними переконаннями та уподобаннями

заохотилися досягненням мети збільшення добробуту. Ці гасла консолідують націю та сприятимуть спільній роботі різних категорій населення України.

При цьому вважаємо за можливе відзначити що, хоча пройшло ще мало часу з дня інаугурації Президента України Віктора Ющенка та призначення на посаду Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, нова влада вже здійснила багато кроків в цьому напрямі. Це, перш за все, створення умов для спрощення початку власного бізнесу, тобто для подальшого формування середнього класу, який у будь-якій країні становить основу суспільства. Це підвищення зарплат у державному секторі економіки, збільшення пенсій, суттєве збільшення соціальних виплат населенню України, у тому числі, різке підвищення допомоги матерям при народженні дитини.

Ці кроки нової влади сприяють покращенню соціального захисту громадян України.

Також треба зазначити, що розпочата робота щодо повернення приватизованих за заниженими цінами стратегічних підприємств до сплати їх володарями реальних коштів за ці підприємства, або, якщо вони не захочуть доплатити, то з подальшим перепродажем за справедливою ціною є також затребувана українським суспільством і, за великим рахунком, виконання цієї роботи урядом призведе до консолідації влади і широких верст громадян. А заява Прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко про те, що до олігархів вона буде ставитись як до корів, яких не треба знищувати, а треба доїти, має величезний відгук у серцях пересічних громадян.

Отже перші кроки нової влади в Україні показують, що ресурс консолідації суспільства є далеко не вичерпаним, та при наполегливому продовженні цієї роботи Президентом та урядом нашої країни консолідація справді відбудеться, заявлені цілі будуть досягнені, рівень життя громадян буде постійно зростати, що буде ще більше консолідувати українське суспільство на шляху України до когорти заможних європейських держав.

ЗМІСТ

КОЛОХІНА А. Основні етапи розвитку партійної системи на Дніпропетровщині (1991-2005 рр.)	1
Результаты экспертного опроса ДЦСИ на тему «Роль политических партий в общественно-политической жизни Днепропетровской области»	10
РОМАНОВ В.Е. Результаты экспертного опроса представителей региональных СМИ Днепропетровского региона	15
БЕЗУГЛИЙ О. Попередній звіт КВУ за підсумками моніторингу стану політичних партій в Україні	17
РЫБАЛКА В. Результаты выборов 2006 г. в Днепропетровской области: политический прогноз	23
БЕРЕЗКА В.В. Политическое поле Украины	26
МАКАРИЩЕВ Д. Формування стратегії консолідації українського суспільства – пріоритетний напрям дій нової влади	28

*Видано за сприяння
«Національного Фонду Підтримки Демократії» (США)*

Редколегія бюлетеню:

О. Шаройкіна
А. Колохіна
О. Карпова

Видавник: Дніпровський центр соціальних досліджень
вул. Свердлова, 6; офіс 819
Телефон/факс 8(056) 744-98-58
[http:// www.dcsi.dp.ua](http://www.dcsi.dp.ua)
E-mail: dcsi@dcsi.dp.ua

Технічний редактор – А. Колохіна
Набір та комп'ютерна верстка – А. Колохіна
Коректор – С. Бикова

Стор. 32, А5, тираж 1000 екз.
Надруковано з готового оригінал-макету
на різнографі ТОВ «Піраміда»